

**Take-away
eekhoorntjes en
geleerde pijlgifkickers**

Take-away

eekhoortjes en geleerde pijlgifkickers

Inhoud

De leesclub te eten	8
De Opleiding Paard	11
Saturday, Zaterdag, Samstag	13
La Cucina del Sole	15
Hanuta	17
Take-away eekhoortjes en geleerde pijlgifkickers	19
Liefhebbers, liefgehad	21
Ik geloof het, ik geloof het niet	23
Journalist worden	25
De driezitsbank	27
De eerste keer	30
Short fringes	32
Frankfurt	34
In de prijzen	36
Instappers	38
Ziekenfondspoes	41
Erkenning	

Netwerken	43
Voorrijkosten	45
Cultureel ondernemerschap	47
O Muze schrei voor mij!	49
	51

45

Natuurlijk is literair vertalen een vak, maar schrijven over literair vertalen is een vak apart. Iemand die het allebei beheerst, is Andrea Kluitmann. Gezegend met een scherp observatievermogen en een aanstekelijke pen weet zij van iedere gebeurtenis iets bijzonders te maken. Haar columns op www.literairvertalen.org werden door velen gelezen en positief gewaardeerd.

In deze speciale uitgave zijn de beste gebundeld. Ze gaan behalve over literair vertalen ook over eten, erkenning, boekenbeurzen, dieren, schoenen en geld, kortom, over het leven zelf.

De leesclub te eten

04 januari 2007

Er zijn in Nederland naar schatting zo'n 5000 leesclubs en één daarvan kwam gisteravond bij mij eten. We bespraken *De Aleph* van Jorge Luis Borges.

Het is een leuke groep die bestaat uit collega's van de vertaalafdeling van de Sociale Verzekeringsbank (SVB), waar ik 20 uur per week werk. In totaal zijn we zo'n dertig vertalers die in en uit het Arabisch, Duits, Engels, Frans, Italiaans, Pools, Portugees, Spaans en Turks vertalen.

Op leesclubavonden zijn we vaak met een man of twaalf, maar deze keer had ik al voorspeld dat de afzeggingen binnen zouden stromen.

Je merkt dat aan de sfeer kort voor de bijeenkomst. Het is een ongeschreven wet dat er op de werkvloer niet alvast over 'het boek' wordt gepraat, maar soms vang je toch van te voren wat geluiden op. Deze keer was ik getuige van een gesprek op de gang: de Engelse vertaler riep tegen één van de Spaanse vertalers (een Argentijnse die afgestudeerd is op Borges en het boek had aanbevolen, maar geen lid is van de leesclub), dat het net was als het verplichte lezen voor de universiteit vroeger. Op de wc mompelde de Franse vertaler tegen me dat het bijzonder

ontoegankelijk werk betrof, vast wel goed hoor, daar niet van, maar echt leesbaar was het niet...

Mijn vriend M., één van de weinige externe leden die jaren geleden werd uitgenodigd om deel te nemen omdat hij Don de Lillo's *Underworld* helemaal had uitgelezen, wat verder slechts één lid van de leesclub was gelukt (ik was het niet), stelde het wat positiever. Volgens hem was het heel interessant om eens iets te lezen dat totaal anders is, de vreemde verhalen boeiden hem, al had hij ook grote moeite met het Nederlands dat volgens hem gewoon niet liep.

Nu geloof ik zeker in de vertaalkunst van Barber van der Pol en daardoor ontstond er een uitvoerige discussie over de 'vertaalhouding' in Nederland. De aanwezige Amerikaanse vertaalster verweet Nederland een veel te letterlijke en daardoor beperkte aanpak. Sinds jaren ergert ze zich aan vertaald werk waarin de extreem korte lengte van sommige Nederlandse zinnen wordt aangehouden, terwijl dit volgens haar in het Engels volstrekt niet werkt. Iemand anders had van een ervaren literair vertaler geleerd dat je een zeer goede reden moest hebben om de interpunctie van een originele zin te veranderen of hem in twee stukken op te delen. Waarom zou dat waar zijn, als zinslengte en interpunctie in je eigen taal heel anders werken en ook een ander effect en een andere functie hebben?

De vertaler Frans had *De Aleph* uit de bibliotheek geleend in een

je zou ook kunnen zeggen een beetje vies, eigenlijk. Nadat ik mijn gasten een kwartier de gelegenheid had gegeven om naar de prachtige kleur (mauve) en de mooie glazen te kijken, heb ik de boel maar afgeruimd. M. had het als enige helemaal opgegeten, wat een man, wat een liefde!

De Opleiding Paard

01 februari 2007

vertaling van Annie Sillevius uit 1986. We legden wat passages naast elkaar en merkten toen pas hoe helder de tekst van Barber van der Pol in vergelijking daarmee was. Jammer dat er geen Spaanse collega bij de leesclub zit, die had misschien iets zinnigs over Borges' taalgebruik kunnen zeggen.

Door alle discussie viel het nauwelijks op dat mijn toetje niet te eten was. Terwijl ik bij het Steunpunt Literair Vertalen zat om met Ton en Gea te kijken wat ik voor de website van het Steunpunt kon doen (regelmatig voor nieuwsberichten zorgen en een begin maken met deze column), moest mijn, volgens een willekeurig recept van Internet gemaakte, rode wijn crème opstijven. Ik had al ernstige twijfels over hoe de ingrediënten (rode wijn, eigeel, slagroom, suiker) dat samen zonder gelatine voor elkaar moesten krijgen. En al hoopte ik wel degelijk op een culinair wonder; ik had voor de zekerheid toch maar een pakje maïzena gekocht.

Bij thuiskomst uit Utrecht bleek mijn angst volkomen gegrond – de rode wijn crème was vloeibaar als water.

Met behulp van maïzena kreeg het rode sap daadwerkelijk de consistentie van een crème. Maar het smaakte buitengewoon raar,

'Ik moet er toch niet aan denken om alleen maar te schrijven!' zei Gerbrand. Sinds kort ligt de negende druk van zijn roman *Boven is het stil* (prachtig blauw met koeien) prominent in zowat alle boekwinkels van de stad, en alle belangrijke kranten hebben het boek positief besproken.

Het 'Gouden Ezelsoor' en 'De Debutantenprijs' zijn binnen, de

Selexyz boekverkopers hebben het boek als boek van het jaar gekozen en zijn kop hangt in honderden etalage's. Sinds een paar dagen staat hij ook op de Libris-longlist en in de *Esta* mag hij vertellen over het leven zonder rijbewijs.

'Echt waar, dat zou je ook moeten doen, iets heel anders dan je gewone werk, dat is ontzettend goed.'

We hebben dit gesprek al vaker gevoerd, voor het eerst na de uitreiking van het diploma *hovenier/vakbekwaam groenvoorziener* aan Gerbrand in juli 2006 op de Groene Campus in Alkmaar.

'Maar ik vind niks anders echt leuk,' zei ik.

'En de Opleiding Paard dan, dat is echt iets voor jou! Wordt ook hier op school gegeven, dacht ik.'

Laat er geen misverstanden over bestaan, ik ben dol op paarden en heb in mijn jongere jaren ook regelmatig contact met ze gehad, weliswaar in verband met een ietwat merkwaardige sport, voltigeren geheten, maar toch. Je doet daarbij acrobatische oefeningen op een galopperend paard dat rondjes loopt aan een longe. Mijn meest traumatische act was de 'kozakkenhang'. Je hangt dan met één voet in een lus en ligt als het ware dwars over het paard heen, waarbij je hoofd aan de andere kant

nogal ongecontroleerd (paard hobbelt) heen en weer bungelt. In deze benarde positie werd ik bovendien een keer door een wesp in mijn oor gestoken.

Maar goed, paarden, ja, prachtige wezens, en met Gerbrand erbij zijn ze bijna altijd op hun best. Op fietstochten door Waterland stappen we bij elk paard af en proberen we het te aaien. Meestal lukt dat, soms niet.

'Kom op, we fietsen door, de paarden doen helemaal niet lief vandaag!' zegt Gerbrand dan. Hij beweert zelfs dat er een keer een paard verliefd op hem is geworden. Als je Gerbrands dingetjes leest (kijk maar op <http://www.gerbrandsdingetje.nl>) duiken er constant aan alle kanten paarden op. Mijn paardenliefde is wellicht toch minder intens dan de zijne.

Ik heb het heus wel geprobeerd, een keer iets anders doen. In 1999 begon ik met de postdoctorale lerarenopleiding Duits. En 23 pubers in een muf klaslokaal de Duitse taal proberen bij te brengen, was echt niet minder absurdistisch dan die hierboven beschreven

10 11

kozakkenhang, dat weet ik zeker. Het deed ook ongeveer evenveel pijn aan mijn oren. En het doet iets met je zelfbeeld als je constant *stomme k*** of een variant daarop wordt genoemd.

In razend tempo transformeerde ik tot overtuigd kinderhater met flinterdunne zenuwen. Dat was het dus echt niet. Toch hou ik erg van onderwijs. Ik geef sinds jaren met veel plezier les aan volwassenen en vind workshops leiden en met studenten werken ontzettend leuk. Daarom besloot ik onlangs om de lerarenopleiding toch maar af te maken. In februari krijg ik mijn bul. *Master of Arts Teaching German Language and Literature* ben ik dan. Wat een vreemde mond vol, had ik toch maar de Opleiding Paard gedaan.

Saturday, Zaterdag, Samstag

15 februari 2007

Dilemma. Met de leesclub gaan we Saturday van Ian McEwan lezen, maar bij de Amsterdamse boekhandel Athenaeum konden ze de Nederlandse vertaling van Rien Verhoef niet

vinden en toen heb ik moedig de Engelse uitgave gekocht.

Na één hoofdstuk moest ik onder ogen zien dat ik veel te veel mis en zonder woordenboek te weinig plezier beleef aan het boek. Moest ik dan toch nog ergens de Nederlandse uitgave kopen? Ik kon hem natuurlijk ook lenen bij de bibliotheek om de hoek (Oosterpark), die hem als enige van alle Amsterdamse filialen op de plank had staan. Het is een echte buurtbieb en ze hebben er vaak zeer begeerde boeken staan, omdat ze daar juist niet begeerd zijn. De doelgroep wil andere dingen, detectives, streekromans, kinderboeken. Ze hadden zelfs eind november nog een gratis exemplaar van *Dubbelspel* van Frank Martinus Arion. Het probleem is alleen dat ik lezen in bed bijzonder aangenaam vind, en dat kán ik met een boek uit de bieb niet, of alleen maar soms. Zouden andere mensen dat ook hebben?

Volgens mij is het de schuld van mijn broers, die alle drie een stuk ouder zijn dan ik. Ze konden erg lief zijn, ik weet bijvoorbeeld nog goed dat ze mijn fietsje als verrassing rood hadden geverfd toen ik een keer van de kleuterschool kwam. Het zag eruit als nieuw. En als in de zomer lakens die buiten hingen te drogen, opgevouwen moesten worden, dan mocht ik er soms in gaan liggen en werd ik omhoog gegooid. Dat kon trouwens alleen als er ook één van onze vier neven bij was en mijn moeder het niet zag. In mijn herinnering hoor ik mezelf ‘Nog een keer!’ roepen (in het Duits dan) en raken mijn voeten de bladeren van de grote beuken. Aan de andere kant lieten ze me ook rustig in het bos achter om ‘echt’ te spelen of hielden ze in het donker een zaklantaarn onder hun kin.

En – wat ik eigenlijk wilde vertellen – ze lieten me toen ik een jaar of zes was een keer door een microscoop kijken. Die ene blik veranderde op slag mijn leven. Overal had je dus een krioelende massa, in een druppel water, op mijn vingers. Overal wemelde het van de beestjes. Dagenlang probeerden mijn broers, onder dwang van mijn ouders, mij uit te leggen dat dit normaal was. Als bewijs daarvoor legden ze steeds meer dingen onder die microscoop. Ja, ook je eigen haar en spuug zaten vol leven! Gelukkig sleet de herinnering in de loop der jaren en er kwam een dag waarop ik zelfs weer water kon drinken. Ook biebboeken waren geen enkel probleem.

Tot ik een collega van M. leerde kennen. Valerie had vroeger in Schotland bij een rijdende bibliotheek gewerkt die het platteland van boeken voorzag. De animo was groot. Mensen stormden uit hun bescheiden huizen, leenden boeken en brachten uitgelezen boeken terug. En met name over die teruggebrachte boeken kon Valerie zeer onsma kelijk vertellen; er zat namelijk soms een heel privéleven in. Ik bespaar jullie de details, maar ik heb het sindsdien niet meer zo op bibliotheek boeken. Ik blader ze sowieso altijd een keer boven de prullie door, waardoor de losse dingen er vanzelf uitvallen. Maar het

12 13

probleem zit eigenlijk vooral in de toevoegingen die zich met de pagina's verenigd hebben. Daar is weinig tegen te doen.

Overdag gaat het nog wel, het daglicht is mild. Maar een boek uit de bieb in bed lezen durf ik niet goed. Had het dus zin om *Zaterdag* te gaan lenen en alleen maar overdag te lezen? En als ik me nou eens niet zo aanstelde, zou dat een optie zijn? Waarom ben ik met drie van zulke broers opgegroeid? Toen ik daar diep over aan het nadenken was, ging de telefoon. Mijn moeder vroeg of ik al wist wat ik voor mijn verjaardag wilde hebben. ‘Ja,’ zei ik, ‘een boek. Het heet waarschijnlijk *Samstag*, wacht even, ik kan het zo opzoeken, wat fijn dat je juist nu belt.’

La Cucina del Sole

15 maart 2007

Nu bijna elke vertaler een ADSL-verbinding heeft en zijn mail niet – zoals de verstandige aanbeveling in alle boekjes over time-management luidt – slechts twee keer per dag

op vaste tijden bekijkt, maar elk geel envelopje of piepje onmiddellijk met ongebreidelde aandacht honoreert, is vertalen niet meer zo'n heel eenzaam beroep.

Toch gebeurt het regelmatig dat je dagenlang in je eentje zit te werken en ook wel eens een dag of drie niet praat. Ik noem dat Neanderthaler dagen. Zelf merk ik al na de tweede dag dat het kopen van een brood een hele opgave is, dat een badjas plus sokken je in principe urenlang warm houden en je best goed kunt ontbijten met Buitoni-toastjes.

Toch

zijn Neanderthaler-dagen heerlijk; een beetje in jezelf grommen en mompelen en helemaal in een boek leven.

Het was op de avond van de derde Neanderthaler-dag dat ik in de

stromende regen naar Amsterdam Oud-West ging voor een kook cursus Antipasti maken. Ik had daar een bon voor gekregen en was zeer verguld met dit cadeau, al drong vaag tot me door dat de timing verre van ideaal was, qua op korte termijn activeerbare sociale vaardigheden dan.

In de kookstudio stonden veel mensen druk met elkaar te praten. Ik nam een glas wijn in ontvangst en keek wat rond. Het was net als ik had gedacht, de meeste cursisten waren niet alleen gekomen, maar in vriendinnenformaties of als stel. Het losmaken van de kaak op de wc en herhaaldelijk kuchen brachten me duidelijk niet dichterbij de eerste gesproken zin. Dan maar niet. Stel dat ik ontzettend verlegen was, dan zou ik ook gewoon rustig blijven staan en wachten tot er iemand op me af zou komen. Dus besloot ik om precies dat te gaan

14 15

doen, niks. Intussen hoorden we welke gerechten we (steeds in groepjes van twee) zouden maken.

Het duurde nog een half glas voordat een groot, blond en blozend type in ruitjeshemd op me afstapte, Martijn uit Hillegom. 'Zullen wij dan maar samen iets doen?' vroeg hij, waarop ik dankbaar knikte. 'Misschien de gevulde aubergines?' Ik zei: 'Ja, leuk.'

We gingen naar onze plek aan het raam en maakten kennis met de burens, Bob en Barend, twee mannen die verantwoordelijk waren voor de courgetterolletjes. Martijn en Barend gingen onze groenten wassen en Bob en ik begonnen aan het overige hak- en snijwerk.

'Ik moet altijd zo huilen van die ajuinen', zei Bob en keek me betraand aan.

'Wat mooi, ajuinen, heb je nog meer?' vroeg ik. Aarzelend schoof hij wat uien mijn kant op, maar dat was niet wat ik bedoelde.

'Mooie Vlaamse woorden.'

'Ah, jawel. Maar u bent van oorsprong ook niet Nederlandse, toch?'

Martijn en Barend kwamen terug en er ontstond een gesprek over de arrogantie van Nederlanders tegenover het Vlaams, over het uitbannen van Zuidelijke taalvarianten en dat het Nederlands steeds lelijker werd; 'hun hebben' enzo. In plaats van blij te zijn met variatie en nuances, wordt er gestreefd naar een eenheidsbrij. Bob had weinig belangstelling voor het onderwerp. Hij was 'docent haartooi' en had bovendien grote moeite met het overlangs snijden van de courgettes. Intussen hadden we gezelschap gekregen van een TomTom-verkoper die klaar was met sardientjes schoonmaken en ook al bij de frittata all'amatriciana had geholpen. Nooit meer verdwalen, dat was toch ook wel erg mooi. Dat vonden wij ook.

Ha, weer homo sapiens onder homines sapientes, wat een fijn gevoel.

Hanuta

29 maart 2007

Onvergetelijke passages uit het werk van Wilhelm Busch

zouden misschien chiquer staan, maar de waarheid is dat mijn eerste bewuste kennismaking met de macht van de taal onlosmakelijk verbonden is met het woord *Hanuta*.

De jaren '70. We hadden een zomers familie-uitje naar een pretpark met walmende pony's en een hele lange glijbaan. Moeder sjouwde een grote mand met allerlei zelfgemaakt eten en we dronken koude citroenthee. Waarschijnlijk zaten we met zijn allen op een geruite deken, maar anders toch zeker wel op een oud effen laken.

Eén van de belangrijkste aspecten van zo'n uitje was dat mijn broers en ik iets mochten kopen bij de kleine kiosk. Al vanaf ons vertrek in de vroege ochtend had broer Thomas het over een *Hanuta*, die hij die dag vast en zeker zou bemachtigen. Ik vroeg hem veel vaker dan één keer wat dat dan was, een *Hanuta*, maar dat wilde hij niet

zeggen. Het was iets geweldigs, dat zeker, beter dan alles wat we tot nu toe hadden gehad. Volgens mij wist hij het zelf ook niet. Zijn beschrijving was zo vaag dat mijn fantasie het domein van het eetbare al gauw verliet en in het rijk der indianen belandde. Daar had je tenslotte ook Winnetou, Manitou en Nscho-tschi.

Hanuta (vele jaren later zou blijken dat het een acroniem was voor **Haselnusstafel**, een soort chocoladereep) kon dus best het veulen zijn van Winnetou's paard Itschi, desnoods in de vorm van een plastic figuurtje of plakplaatje. Onmiddellijk informeerde ik mijn moeder veel vaker dan één keer dat ik beslist ook een *Hanuta* wilde.

In het pretpark verdween *Hanuta* toch een beetje naar de achtergrond, er was zoveel te zien en te doen. Pas laat in de middag vroeg mijn

moeder of ik niet iets bij de kiosk wilde gaan halen. Mijn broers waren allang geweest, terwijl ik had geschommeld en me had uitgesloofd op zo'n kinderachtige loopton. Voordat ik een beslissing kon nemen, moest ik absoluut broer Thomas spreken. Als het goed was, dan wist hij nu precies wat een *Hanuta* was! Na lang zoeken vond ik alledrie mijn broers achter een dikke boom in een uithoek van het pretpark. Toen ze mij zagen, begonnen ze haastig op de grond te stampen, en ik zag dat mijn oudste broer een doosje lucifers in zijn zak stopte. *Hanuta*! Hadden ze soms een kampvuur gemaakt, en *Hanuta* naast Itschi aan een paal gebonden?

'Waar is *Hanuta*?' vroeg ik Thomas.

'Hoe bedoel je?'

'Je hebt *Hanuta* nu toch zeker gezien, waar is hij?'

'Is er niet meer,' zei hij nors. 'Koop er zelf maar eentje, mama geeft je wel geld.'

'Maar wat is het precies?'

'Tja,' zei mijn broer koeltjes, 'als je zelf geen *Hanuta* koopt, dan zul je het nooit weten..., ik zou het maar gauw

16 17

doen als ik jou was, straks gaat de kiosk dicht!'

Als de bliksem liep ik naar mijn moeder om mijn 50 Pfennig op te halen. Ik rende naar de kiosk en zei: 'Een *Hanuta* alstublieft' tegen de mevrouw in het stalletje. Ze gaf me een klein, hard vierkant dingetje.

Ongelovig staarde ik naar de verpakking met de rode letters en de hazelnoot.

Het voor altijd verloren indianenpony-veulentje was vast zwart-wit gevlekt geweest, met een witte bles.

Take-away eekhoortjes en geleerde pijlgifkickers 12 april 2007

'De handzame grijze eekhoortjes verheugen zich op ongezouten pinda's.' Deze zin stamt niet uit een absurd toneelstuk, maar uit de ANWB-reisgids die M. en ik

meenamen toen we onlangs een weekje naar Edinburgh gingen.

De tekst in het boekje is een uitermate vermakelijke vertaling uit het Duits. Die beestjes waren natuurlijk 'handzahn', wat zo veel betekent als tam.

Wat zou de vertaler toch hebben gedacht toen hij dat opschreef, welk beeld had hij van die eekhoortjes? Hij zal zijn tekst toch op zijn minst één keer gecorrigeerd hebben. Dat is zonder meer te weinig, maar zelfs dan had hij toch kunnen bedenken dat hij zelf nog nooit een eekhoorn in zijn jaszak heeft willen vervoeren of er een pakketje van wilde maken?

Mooi is ook de beschrijving van de Edinburgh Zoo: 'De in 1913

geopende dierentuin is beroemd door het fokken van gevaarlijke diersoorten, zoals de witte neushoorn en pijlgifkikkers en haar lesmethoden.' Oké, er staat niet 'hun lesmethoden', maar de zin is zo kreupel dat ik toch een stelletje felgekleurde kikkers (drs) voor me zag die bepaalde onderwijsmethodes hanteerden. Ik stelde ze me onmiddellijk voor met een brillette op en een aanwijsstokje in de voorpoten.

Hoe zat dat ook al weer, 'If you pay peanuts, you get monkeys?' Dat past wel bij de tekst op de website van Terp 10, het bedrijf dat verantwoordelijk is voor vertaling, redactie en opmaak van diverse ANWB-reisgidsen. Daar staat: 'Sinds 2000 bedient Terp 10 Communicatie klanten vanuit het Friese terpdorp Oosterbierum. Niet geld, maar creatief en zinvol werk staat bij ons bureau voorop. Onze diensten

18 19

variëren van vertalen tot vormgeven, van interimmanagement tot tekstschrijven, en van fondswerving tot projectorganisatie.'

Altijd leuk als mensen niet door geld alleen gemotiveerd zijn, maar dit gidsje is toch wel een typisch geval van een beunhazenvertaling. Aan de andere kant, brengen dit soort vertalingen niet juist veel plezier in het dagelijks leven? Zonder meer, maar ze zorgen er ook voor dat veel mensen laatdunkend doen over het vertaalvak, waardoor image, status en daardoor ook betaling maar niet verbeteren.

In publicaties over vertalen wordt er steeds op gehamerd dat je vooral de doeltaal (doorgaans dus je moedertaal) zeer goed moet beheersen. Dat is zeker waar. Soms valt er ook te lezen dat dit veel belangrijker is dan een uitstekende beheersing van de brontaal. Persoonlijk vind ik dat een idiote stelling, je mag van een goede vertaler toch wel verwachten dat hij of zij ook feilloos begrijpt wat er staat? Het lijkt me ook zo'n onzeker en onwaardig gepruts als je een vanzelfsprekend begrip van de brontaal mist en dus ook niet hoort hoe iets klinkt.

Wat een zuur stukje! Ik ga maar naar Artis, krokodillen kijken.

Liefhebbers, liefgehad

26 april 2007

Onlangs hoorde ik het weer, collega G. vroeg na de lunch of er nog liefhebbers waren voor koffie of thee. Onmiddellijk zat ik weer in de kantine van een opleiding die ik jaren geleden volgde, waar medestudent Rolf alert in het rond keek en deze vraag stelde.

Ik was net een week in Nederland en zeker de helft van mijn dag bestond uit verbazing. Wat een rare manier om zoiets simpels te vragen, dacht ik, en ik vond het ook licht onaangenaam. Te groot voor het bedoelde slappe vocht, te klein voor Rolf. Nare gevoelens kreeg ik binnen een maand ook van 'de inwendige mens', 'een stevige tante' en alle boter-uitdrukkingen (op je hoofd, bij de vis). 'Helaas

pindakaas' en 'Als puntje bij paaltje komt' vond ik ook al gauw vrij erg. Jaren later vroeg ik me af hoe dat toch zat – als je nieuw bent in een taal kun je eigenlijk geen gemotiveerde afkeer van bepaalde woorden hebben, dat komt pas veel later. In het begin is er echt alleen het woord, en jij.

Interessant vond ik ook de namen op de flessen afwasmiddel in de keuken van mijn woongroep. Keurig op een rij, bestoft en vaak leeg of tot in het onbruikbare verdund stonden daar naast elkaar diverse flessen Dreft, Dubro en Klok. Komend uit het land van Spüli en Priel

kreeg ik de indruk dat de mensen hier hun vuile borden eigenlijk liever zouden willen begraven dan afwassen, zo veel donkere klanken op zo weinig ruimte.

Rolf was het ook die me voor mijn eerste Nederlandse lunch uitnodigde en begon met de vraag: 'Andrea, hoeveel boterhammen eet jij?' Hoe moest ik dat van te voren weten? Bovendien was het brood ook nog eens totaal anders dan ik gewend was.

Rolf stoorde zich nooit aan mijn gestamel en legde tijdens het schooljaar

20 21

07 juni 2007

Behalve in God, geloof ik erg graag. Bijna alles wat iemand me vertelt, of wat ik lees, geloof ik in eerste instantie praktisch zonder voorbehoud.

Voor ongerijmdheden of onlogische dingen vind ik razendsnel een meestal niet erg voor de hand liggende verklaring. Daarna haalt de werkelijkheid me pas in en begin ik na te denken. Het daaraan vooraf gaande proces duurt meestal maar een paar seconden. Ze zijn me dierbaar; ik zit dan in een zwaartekrachtloze, vrije ruimte waarin nog alles mogelijk is en heel veel mag.

Het lezen van romans is voor mij ook een manier om langer in deze prettige ruimte te vertoeven, dankzij de schrijver – en eventueel de vertaler. Die zorgen er als het goed is met hun creatie voor dat ik me vrijelijk in een fictieve werkelijkheid kan bewegen die binnen het verhaal klopt en waar ik me thuis kan voelen.

Maar soms word je opeens op straat gegooid. Dat gebeurde me onlangs toen ik de nieuwe Nederlandse vertaling wilde lezen (door Marion Op den Camp) van de in 1940 verschenen roman *The Heart is a*

steeds geduldig uit wat 'bijbenen' betekende, wat een 'maliënkolder' was, waarom Nederlanders wel overspannen werden, maar geen 'Kreislaufstörungen' hadden en niemand je daarom begreep als je het over 'kringloopstoornissen' had. Dat er ook mergpijpjes bestonden waar je geen soep van kon koken en dat ik voor schut stond als ik bij de groenteboer om 'burzelkruid' vroeg (postelein heet dat), dat een pissebloem niets met pis te maken had. Hij leerde me mooie woorden als 'kruimeldief', 'onderonsje', 'dagjesmensen' en 'achenebbis'. En hoe je 'toepen' speelde, niet te vergeten.

Elk gesprek, elk college, elke saaie verjaardag was nuttig, zinloosheid bestond even niet meer, elke dag bracht nieuwe kennis met zich mee.

Je weet zo veel niet in het begin.

Ik wist toen ook nog niet dat ik drie jaar later in Drachten op Rolfs begrafenis zou staan. Dat ik nooit meer een trein zou kunnen zien langs denderen zonder 'Je-su' te horen, de twee noten die Rolf me op een kinderpiano voorspeelde om te demonstreren dat hij best hoog moest kunnen zingen voor de uitvoering van de Matthäus Passion, en dat hij leven nog oneindig veel ondraaglijker vond dan ik dacht.

Ik geloof het, ik geloof het niet

Lonely Hunter van Carson McCullers. Het boek is zeker niet slecht vertaald, maar toen de zwarte huishoudster Portia opdook vond ik mezelf al na enkele zinnen buiten terug, genadeloos uit het verhaal gemieterd. Wie of wat moest ik me voorstellen bij iemand die zegt:

‘Ik heef erg genoten van het eten met u en het praten’

has ever truly been introduced to each other. But you knows who each other is.’)

‘t Ga over Willie.’

(‘It about Willie’)

Natuurlijk wist ik tijdens het lezen dat de taal van de zwarte mensen in de Zuidelijke staten werd bedoeld, maar ik geloofde geen seconde dat ik hier met echte figuren te maken had en raakte volledig uit de roman, en kwam er niet meer in terug. Portia krijgt geen enkele diepte en is nogal dommig, wat ze in het origineel (en trouwens ook in de Duitse vertaling) helemaal niet is.

Nu is het bekend dat dialect vertalen uitermate moeilijk is, Henkes en Bindervoet hadden het er onlangs nog over in hun NRC-column *Briefkaart uit Vertalië* (‘Extra-edietsiiiiie!’, 11 mei 2007). Ze gaan van drie mogelijke strategieën uit:

1. Niets doen.
2. Vertalen door een bestaand Nederlands dialect of een ander soort Nederlands (met het gevaar van Brabants sprekende Zweden of erger).
3. Een kunstdialect scheppen.

Deze laatste methode wordt tegenwoordig erg vaak toegepast en dat is denk ik ook wat de vertaler van McCullers heeft geprobeerd. Ze verbastert de werkwoorden, kort de lidwoorden af of laat ze weg, en gebruikt verkeerde persoonlijke voornaamwoorden. Hier is vast lang over nagedacht en het is ook een duidelijke keuze, maar voor mij als lezer werkte het absoluut niet.

(‘I did enjoy the supper with you and the talking very much’) ‘Daar is ons,’ zei Portia. ‘Highboy, ik geloof dat jou en mijn vader nooit echt aan mekaar is voorgesteld. Maar je weet wie hem is.’ (‘Here we is,’ said Portia. ‘Highboy, I don’t believe you and my Father

22 23

Overigens denk ik dat alle drie methodes voor bepaalde boeken geschikt kunnen zijn. Er zijn geen algemene uitspraken over te doen, het is veel meer een kwestie van dosering. Fijntjes hier en daar markeringen aanbrengen bij het vertalen van dialect werkt in ieder geval beter dan genadeloos de hele trucendoos opentrekken.

Journalist worden

21 juni 2007

We schreven voor de schoolkrant een verslag van onze schoolreis, Margit, Ulli en ik. De week in de Eifel was geweldig geweest en iedereen op school moest dat weten.

De klassenleraar had ons hiervoor gevraagd en het was duidelijk waarom:

- Margit was erg goed in alles en ook heel netjes;
- Ik schreef uitstekende opstellen in mooi Duits zonder spelfouten;
- Ulli schreef misschien nog betere opstellen in chaotisch Duits met veel spelfouten.

Sinds we elf waren, zaten we bij elkaar in de klas, al bijna drie jaar. Voor het artikel spraken we af bij Margit thuis waar we in de tuin gingen zitten. Haar moeder bracht ons sap en zelfgebakken cake en we gingen aan het werk. Het liep goed, al snel was het stuk in grote lijnen klaar en hadden we veel gepraat en veel gelachen. Ik herinner me nog goed dat ik plotseling alles heel scherp zag en dacht: dit is

het. Dit wil ik later doen. Met aardige mensen samen iets maken dat er eerst niet was en tijdens het maken veel lol hebben. Ik zou journaliste worden. Ook Ulli leek dit wel wat, maar dan Science Fiction-journalist, bestond dat?

Het was de tijd dat hij conform de mode van de jaren '70 een watergolf achtig permanentje had, dat heette een Mini-Plie. Twee jaar later werd

hij bijna kwaad als je hem aan zijn toenmalig kapsel herinnerde; intussen was hij namelijk punk geworden. Nog steeds werden onze opstellen vaak voorgelezen en het was leuk om te zien hoe verschillend ze waren. Voor de rest deed Ulli het niet meer zo goed op school en toen we klaar waren verloor ik hem uit het oog. Terwijl de meeste van ons verkoopster of automonteur of bakker werden, ging ik door naar een andere school omdat ik journaliste wilde worden.

24 25

Ik kwam Ulli afgelopen week weer tegen toen ik naar de Aldi ging in het Duitse stadje waar ik vandaan kom. Voor de supermarkt stond een kleine dikkige man met vet en warrig lang haar, gehuld in zeer gammele kleren. Een pafferig alcoholistengezicht met waterige oogjes.

‘Jezus, Ulli’, zei ik.

‘Ai.’

‘Ken je me nog? Van school?’

‘Juist, Andrea K. Moet je luisteren, ik heb hier wat voedselzegels van het Leger des Heils. En nu moet jij toch boodschappen doen, die kun je dus prima met mijn zegels betalen en mij dan het geld geven, snap je?’ ‘Nee, waarom doe je je eigen boodschappen niet met je eigen zegels?’ ‘Het zit zo, A.K. Met deze zegels mag je bepaalde dingen wel kopen en andere niet. En laat de door mij begeerde flesjes Mulata-rum nou net tot de laatstgenoemde productgroep horen.’

‘En denk je niet ook dat daar een reden voor zou kunnen zijn?’

‘Uiteraard, uiteraard, voor alle dingen in het leven is er een reden, zou je kunnen zeggen. Bijvoorbeeld dat ik juist jou nu hier tegen kom, oud schoolvriendinnetje. We hebben nog samen voor de schoolkrant geschreven. In een tuin.’

‘Weet ik, dat was heel bijzonder.’

‘Kom op, doe je oude makker even een plezier, hier heb je de zegels.’ Ulli haalde minstens drie vellen zegels uit zijn zak.

‘Nou, Ulli, nee.’

‘Alsjeblieft.’

De verkoopster keek me onvriendelijk aan toen ik mijn pruimenjam, koekjes, pure chocola, hazelnoten en amandelen met zegels van het Leger des Heils afrekende.

‘Waarom doet u dat nou?’, vroeg ze verwijtend. ‘Daar wordt die jongen heus niet beter van.’

‘Hij wordt sowieso niet meer beter. En ook geen journalist. Ik ook niet, maar dat is niet erg.’

De driezitsbank

19 juli 2007

Een vertaling van mijn hand is genomineerd voor een mooie Duitse prijs. Erg leuk natuurlijk, en bovendien wordt de 8000 euro prijzengeld verdeeld tussen de auteur en de vertaler. De jury begrijpt dus dat de vertaler een groot aandeel heeft in de kwaliteit van het boek.

Maar onlangs ontving ik een persbericht van de oorspronkelijke Vlaamse uitgever waarin met grote letters stond:

‘Last week the nominees for the *Deutsche Jugendliteraturpreis*, a prestigious literary price, were announced. *Do van Ranst* is shortlisted in the category ‘*Jugendbuch*’ with *Wir retten Leben*, sagt *mein Vater*, a translation by Carlsen Verlag!’

Ik had toch kunnen zweren dat ik dat boek heb vertaald, en niet de Duitse uitgever.

Het is geen uitzondering dat vertalers niet worden genoemd. Je wordt haast blij als het wel gebeurt, wat een onwaardige toestand.

De voorbeelden zijn legio: uitgeverijen sturen vertaalde relatiegeschenken de wereld rond waarvan de teksten blijkbaar zichzelf hebben

vertaald. Recensenten citeren hele gedeeltes uit vertalingen of hebben het over de prachtige taal van de auteur, zonder degene te noemen die voor die prachtige taal heeft gezorgd. In aanbiedingsfolders en op websites van uitgeverijen zoek je vaak tevergeefs naar de maker van de Nederlandse tekst. Als je recensenten of uitgevers hierop aanspreekt, stuit je vaak op volkomen onbegrip, of soms juist op heel veel begrip, maar vervolgens verandert er niets. Onlangs werd ik hartelijk bedankt voor mijn 'suggestie' om de vertaler te noemen. Je wordt er zo moedeloos van.

Ho, een grote bek krijgen, dat kan ook nog. Een sprekend voorbeeld blijft dat van Paul Beers, die een paar jaar geleden een ingezonden brief naar de VPRO-gids stuurde waarin hij opmerkte dat in een interview met Monica Ali (*Brick Lane*) de naam van vertaler Paul van den Hout niet werd vermeld. Hierop kreeg hij de volgende reactie van een lezer: 'Weest U blij, Paul Beers. Hoewel de vertaler de wachter dient te zijn die ons de poort opent naar prachtige literatuur, is hij niet zelden een slecht opgeleide roestige zijdeuropener die ons doet verdwalen in de louche stegen van de beroerde en belabberde vertalingen. Uitgevers moeten nog veel zuiniger zijn met het vermelden van vertalernamen: het is hun plicht de vertaler tegen zichzelf in bescherming te nemen (en meer geld uit te trekken voor echt goede vertalers i.p.v. het zoveelste bureau in te schakelen).'

Het venijn dat uit deze reactie spreekt, is op zijn minst opmerkelijk. Het lijkt alsof de brieven-schrijver kwaad is dat hij een vertaling nodig heeft, en volgens mij is dat één van de redenen waarom vertalers graag worden genegeerd. De lezer wil niet aan zijn gebreken en zijn afhankelijkheid worden herinnerd en dus doet de uitgever zijn best om hem te laten vergeten dat hij niet het origineel

26 27

leest. Een vertaling wordt beschouwd als een noodzakelijk kwaad.

Alleen vertalers en vertaaldocenten vinden vertalingen echt interessant, en zien het als verrijking dat je via vertalingen tot nieuwe inzichten over originele literaire werken kunt komen. Ze beschouwen vertalingen dus als 'zinstichtend'.

Dat niet iedereen dat zo ziet is begrijpelijk, opeens ben je met zijn drieën, er zit een extra hoofd tussen dat van jou en de auteur, terwijl je misschien lekker met zijn tweetjes op de bank wilde gaan zitten. En omdat je dat hoofd vaak niet kent, ben je als lezer extra wantrouwig. Alleen al om dit nare gevoel weg te nemen, zou het een goede zaak zijn om vertalers zichtbaar te maken. Aan de meeste merk je onmiddellijk dat het hooggekwalificeerde en gepassioneerde vakmensen zijn die niets gemeen hebben met 'slecht opgeleide roestige zijdeuropeners.'

Waarschijnlijk zou je ze best graag een plekje op je bank willen aanbieden, maar ja, dat doe je niet zo makkelijk bij een vreemde.

Er moet een moment zijn geweest dat ik voor het eerst iets vertaalde, maar eigenlijk heb ik geen idee meer wanneer dat precies was.

Vaag doemen beelden op van vertaal oefeningen op de universiteit, maar dat telt niet – dat had met vertalen niets te maken, het ging alleen maar om woorden vervangen en grammaticaal correcte zinnen maken.

Wel weet ik nog goed dat mijn eerste opdrachten voor vertaalbureaus gepaard gingen met oprechte angst en bijna misselijk makende onzekerheid. Regelmatig schrok ik 's nachts wakker en meende zeker te weten dat ik een verschrikkelijke blunder had begaan. Ik had vast de bedragen in een contract verkeerd overgenomen, waardoor een bedrijf miljoenen zou mislopen, een arme fabrieksarbeider in Polen het vanwege mijn krakkemikkige handleiding voortaan zonder rechterarm zou moeten stellen en als gevolg van de door mij vertaalde psychologische tests zou nooit meer iemand geschikt worden bevonden voor een baan.

En natuurlijk was de tekst al ingeleverd als me een betere oplossing te binnen schoot, altijd en overal was ik te laat. Ondanks die angsten begon ik zo'n twintig jaar geleden altijd tamelijk onbevangen aan een vertaling, en als hij af was dan vond ik het al gauw goed. Eén keer doorlezen zat er nog net bij, veel meer zal het niet geweest zijn. Nou ja, denk ik nu, ik was jong en gespeend van bijna elke kennis, veel vertalers zullen een vergelijkbare start hebben gemaakt en nu een heel fatsoenlijk niveau hebben bereikt.

Op mijn werk op een vertaalafdeling van een sociale zekerheidsinstelling mocht ik er onlangs bij zijn toen iemand voor de

allereerste

keer (ervaringen op school even daargelaten) ging vertalen. Collega Fred, beschikkend over een goed taalgevoel, zeer verzorgd Nederlands, vakkennis over de sociale zekerheid, een vriendelijk karakter en een oprechte liefde voor en veel kennis van de Duitse taal, doet voor de vertalers de Duitstalige telefoontjes. Op een gegeven moment waren die op en had Fred nog een uur tijd over. Hij vroeg of hij eens een vertaling in het Nederlands zou mogen proberen. Uiteraard mocht dat; ik heb zelf een ontzettende hekel aan vertalen in het Nederlands (dat niet mijn moedertaal is). Ik vermoedde dat hij het misschien zou kunnen en – niet oninteressant – ik werd dus getuige van zijn eerste stappen als vertaler.

Ik zocht een geschikte brief voor Fred en ging stiekem kijken en luisteren, terwijl ik deed alsof ik ijverig iets in een EG-verordening aan het opzoeken was. Dit was spannender dan alle tot nu toe bekeken afleveringen van Inspector Frost, Morse, en toch zeker Tatort bij elkaar. Fred poetste zijn bril, ging er eens goed voor zitten en begon met typen. Al gauw stonden de datum, plaats en aanhef op zijn scherm. Vóór de eerste zin zag ik zijn vingers aarzelen en voelde ik hem denken. Na enige stilte zei hij toen: 'Moet ik nou vertalen wat er staat of wat er volgens mij wordt bedoeld? En moet het zoals wij het in het Nederlands zouden zeggen, of moet het zo worden dat je merkt dat het oorspronkelijk geen Nederlands was?'

Blijkbaar openbaart zich dus de kernproblematiek van het vertalen in zowat elke zin zodra je zelf aan de slag moet. Dat vond ik bijzonder, omdat het vaak zo moeilijk is om aan niet-vertalers uit te leggen wat je eigenlijk doet. Misschien is het een idee om kaartjes te maken die je bij behoefte aan mensen kunt geven. Op zo'n kaartje zou dan één te vertalen zin staan, met het verzoek het zelf eens te proberen. Iemand een eerste keer vertalen cadeau geven, dat lijkt me een leuk experiment. Fred deed het overigens prima.

Short fringes

30 augustus 2007

Dit is een 'column op voorraad', want ik durfde toch niet erop te vertrouwen dat ik straks rustig en vol inspiratie met mijn laptop aan de Liffey zit en overspoeld wordt met ideeën.

Bij het verschijnen van dit stukje ben ik dus in Dublin en doe ik een cursus Engels voor gevorderden. Twee weken lang wil ik uitsluitend met het Engels bezig zijn en helemaal geen Nederlands of Duits spreken, horen of lezen, laat staan schrijven.

Als ik zelf een taal cursus geef dan vraag ik de deelnemers altijd wat ze willen leren en in welke situaties ze het Duits willen gebruiken. Misschien krijg ik die vraag volgende week zelf wel. Ik wil graag boeken kunnen lezen die ingewikkelder zijn dan *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time* (evengoed prachtig), alles begrijpen als ik op de BBC naar *The late review* kijk, tijdens een gespreksleiding desnoods in het Engels kunnen overschakelen zonder geblokkeerd te raken en niet meer bang zijn voor Engelstalige kappers. De laatste wens komt voort uit een motiverende en niet te onderschatten bijna-mis-gegaan-ervaring.

Nadat ik mijn buurtkapper echt niet meer verdroeg wegens gedwongen praatjes moeten maken en naar racistische taaluitingen moeten luisteren, besloot ik om naar een vrij chique kapper te gaan in het Amsterdamse Magna Plaza: Toni & Guy. Door de ramen zag ik drie kale heren aan het werk, en dat leek me een goed teken, mijn buurtkapper draagt een soort felrood vogelnest op haar hoofd en eigenlijk vond ik

30 31

dat altijd al slechte pr. Dat kale staat vrij neutraal, alsof je meteen al duidelijk maakt dat je beslist niemand iets wilt opdringen.

Ik mocht plaats nemen voor een grote enge spiegel en één van de kalen kwam voor het adviesgesprek achter me staan. Dat was nog eens iets

anders dan 'Daarkenbesteffewaterafhé?' en meteen de schaar erin. Al gauw bleek echter dat hij uitsluitend Engels sprak en ook zijn collega's het Nederlands niet machtig waren. Normaal konden ze ook daarin voorzien, hoor, maar het was vakantietijd. Dat begreep ik, en ik vond ook dat ik daar niet moeilijk over moest doen, wat kon er nou misgaan? 'Let's see,' sprak de kapper, die niet hairdresser heette, maar 'member of the artistic team'. 'I think short fringes would be very nice.' 'Yes, yes,' knikte ik vol vertrouwen, vaag beseffende dat ik geen idee had wat de man bedoelde. Tijdens het wassen bleef de vraag me bezig houden, en eindelijk vormde zich een vaag vermoeden achter mijn trouwens vrij korte en brede voorhoofd. Ik hoorde wijlen fotograaf en docent Pan Walther als commentaar op een foto van mijn vriendin Moni (toen eerstejaars fotografie) ooit mompelen: 'Dat meisje heeft een hoofd als een voetbal.'

Dat meisje was ik dus, een populair oefenobject van Moni omdat we een woning deelden en ik dus altijd beschikbaar was.

Short fringes – men wilde mij een Mireille Mathieu-Look aansmeren! Wie het niet meer weet, kijke eens hier: http://www.comitedesfetesandel.com/images/vthr-1e_trim2007_mireille_mathieu.jpg

'Eh, no short fringes please, I just discovered what that means, it's like this, isn't it?' Gebarentaal werkt uitstekend.

Ja, dat was het, geen twijfel mogelijk. Opgelucht betaalde ik

tweeën veertig euro voor het afknippen van wat puntjes.

Frankfurt

11 oktober 2007

Vandaag vertrek ik naar Duitsland voor de grootste boekenbeurs van de wereld, de Frankfurter Buchmesse.

Op mijn eerste beursbezoek in 1994 overkwam me wat de meeste mensen overkomt als ze plotseling worden geconfronteerd met (ruwweg) 280.000 andere bezoekers, 7000 stands uit meer dan 100 landen, 380.000 boeken, luisterboeken, cd-rom's, stripboeken etc. en 2500 lezingen of andere activiteiten. Eerst word je duizelig, dan een klein beetje misselijk en vervolgens begrijp je de nietigheid van het bestaan in het algemeen en van de boekenwereld in het bijzonder.

Vooral die 380.000 boeken – dat is zo'n getal dat ik niet goed kan visualiseren. Ik weet nog dat mijn vertaling van het prachtige, want volstrekt onsentimentele boek *Geen nacht zonder* van Aleid Truijens een Duitse startoplage kreeg van 30.000 exemplaren. Ik bedacht toen dat het stadje waar ik vandaan kom 20.000 inwoners telt, en dat zo'n getal dus betekent dat iedereen een boek in zijn hand houdt en de helft zelfs twee. 380.000 boeken daarentegen worden al heel gauw kleurige vierkantjes.

32 33

In 1994 werkte ik als scout voor een Duitse uitgever en had ik veel afspraken. Je zit dan een half uur met buitenlandse (in mijn geval Vlaamse en Nederlandse) uitgevers aan een tafeltje en na de standaard-small-talk (het gaat met iedereen altijd goed, meestal zelfs heel erg goed) kijk je of je iets voor elkaar kunt betekenen. Een slimme uitgever weet in welke boeken je geïnteresseerd zou kunnen zijn en heeft al vóór de beurs contact met je gehad, een minder alerte branchegeenoot gaat ter plekke domweg zijn hele fonds opdreunen. Dat heeft uiteraard tot gevolg dat het moeilijk is om interessante titels op te merken, je wilt dan eigenlijk alleen maar weg.

Die eerste beurs vond ik absurd stressig. Ik wist toen nog niet dat iedereen voortdurend overal te laat komt en dat dit als normaal wordt beschouwd omdat het – gezien de grote afstanden tussen de verschillende hallen en filevormingen rondom beroemdheden – nou eenmaal niet anders kan. En hoewel iedereen dat weet, worden de afspraken toch achter elkaar gepland, zonder marge. Dit is waarschijnlijk al zo sinds de eerste beurs in 1949. Zodoende haastte ik mij vier dagen lang met volle blaas (geen tijd) en lege maag (geen tijd) over het beursterrein en las ik geen enkele zin in welk boek dan ook.

Maar sinds ik voor mezelf werk heb ik relaxte boekenbeurzen. Ik heb tijd om collega's te ontmoeten, in het 'Übersetzerzentrum' of elders naar lezingen te luisteren en ik kan zelfs af en toe boeken inkijken. Na de beurs ben ik weliswaar toch uitgeput, maar ik heb ook mooie

dingen gezien en gehoord en nieuwe ideeën gekregen. En eigenlijk denk ik dat het ooit ook wel zo was bedoeld, de grootste

boekenbeurs van de wereld.

In de prijzen

25 oktober 2007

Het is niets voor mensen met een zwak hart, zo'n prijsuitreiking waar de genomineerden op de eerste rij van een gigantische feestzaal zitten.

Het scheelde dat de Vlaamse schrijver Do van Ranst en zijn vertaler (ik) echt niet hadden verwacht dat het boek *Wir retten Leben*, sagt mein Vater het van vijf andere, waarschijnlijk even prachtige, boeken zou winnen. Toen ons boek als winnaar in de categorie jeugdboek van de Deutscher Jugendliteraturpreis werd genoemd (in kinder- en jeugd

34 35

boekenland – zonder onbescheiden te willen zijn – volgens mij toch echt de belangrijkste Europese prijs) werden we uitzinnig blij en schreeuwden we allebei ontzettend hard alvorens naar het podium te lopen. Ik denk dat we ons een beetje voelden zoals de vrouw van Hans Münstermann bij de uitreiking van de AKO-prijs in 2006. We schudden handen van tv-presentatrices, voorzitters en ministers, en het juryrapport werd voor gelezen. Do zei dat hij er geen woord van begreep en dat gold ook voor mij, de ruimte om me heen was warm en wattig. We kregen allebei een loodzwaar bronzen beeld overhandigd, een Momo, en Do was in staat om een onvoorbereid dankwoord in het Engels te spreken, wat ik erg knap vond.

Vervolgens sprong hij (1974) met beeldje en al van het podium af i.p.v. keurig over het trappetje terug te gaan en ik sprong hem achterna. Dat

vond ik wel gepast, zonder hem had ik die prijs toch niet gehad. Dat is kenmerkend voor vertalen, je bent altijd alleen zo goed als je auteur. Daarom is het ook zo ellendig als het je niet lukt om goede auteurs te vertalen, wat niet noodzakelijkerwijs met je vertaalvaardig heden te maken hoeft te hebben, maar eerder met je talencombinatie, de tijd waarin je met vertalen begon, de tijd die je aan literair vertalen (dus het verrichten van slecht betaald werk) kunt besteden, je contacten

en ook pure mazzel. Niemand merkt het als je een uitstekende vertaling maakt van een matig of slecht boek, terwijl dat moeilijker kan zijn dan het vertalen van een goed boek. En de glans van een auteur, of zijn doofheid, stralen af op de vertaler. Iemand die Thomas Mann vertaalt geniet een andere status dan de vertalers van Barbara Cartland. Trouwens kunnen zowel auteurs als ook vertalers van

slechte boeken zeer intelligent en belezen zijn. Maar hoe dan ook, het is altijd heerlijk als je merkt dat een auteur bij je past. Je krijgt er bijvoorbeeld energie voor nieuwe projecten van.

Ik leerde Do pas kennen tijdens een etentje op de avond voor de prijs uitreiking en zag meteen dat het goed was. Zo goed zelfs dat we nu waarschijnlijk één Momo gaan delen. Do heeft de zijne namelijk na de prijsuitreiking in een Frankfurtse taxi laten liggen en tot nu toe is hij nog niet terecht. Echt mooi vinden we het beeldje allebei niet, maar toch: het plan is om Momo een paar keer per jaar tussen Amsterdam en Hamme heen en weer te laten reizen, onder begeleiding natuurlijk. Een soort co ouderschap, zei Do.

etalages kijken. Ik wees een zwart paar aan dat ik wel mooi vond en voelde hem verstrakken.

Hij keek me streng aan, trok me weg van de etalage en zei: 'Dat zijn instappers.' Op mijn vraag wat instappers precies waren, kreeg ik een vaag verhaal over bijpassende, iets te strak zittende, beige pantalons, geruite hemden en debiteuren, crediteuren. Ik snapte het niet helemaal, en wat je niet begrijpt, dat moet je ook niet willen kopen. Uit de dikke Van Dale kon ik slechts opmaken dat de instapper een schoen zonder veters is. Synoniem: instapschoen, loafer. Blijkbaar gold het dragen van een veterloze schoen in Nederland dus als kenmerk van een onattractief soort man. Ik kende een soortgelijk principe sinds mijn twaalfde met betrekking tot de witte tennissokken in sandalen.

Op een gegeven moment hoorde ik leuke mensen het woord 'instappers' geheel onbevangen gebruiken, en ging ik twijfelen. Was het wellicht allang achterhaald om de instapper dermate te discrimineren?

In dit soort situaties wil Google wel eens helpen, en ziedaar: de eerste honderd aangeklikte pagina's wezen geheel ergens anders op. Zo werden er bijvoorbeeld witte instappers van het merk Greenfield voor 6,50 euro te koop aangeboden, wit leer, puntige neus, rubberen zool en 'werkje bij de neus'. Dat werkje kostte me weer tien minuten zoeken en op die manier schiet het niet echt op met zo'n column. Treffer 76 bracht me bij een erotisch verhaal met de volgende zin: 'Omdat ze vijftien centimeter kleiner dan mij is, hield ze haar instappers aan, wat me eerlijk gezegd behoorlijk opgeilde.' Er waren dus zelfs figuren voor wie instappers een erotische werking hadden.

Echte mensen, in dit geval helpen echte mensen nog het beste. Daarom stuurde ik een mail aan zeven Nederlandse vrienden en kennissen met het verzoek om hun associaties bij het woord 'instappers' met me te delen. Ik ontving onder meer een verhaal over een heel mooi meisje dat 34 jaar geleden instappers droeg en een man van

vijftig die afgelopen jaar weer een paar had gekocht om aan haar te kunnen denken. Ze stonden urenlang te zoenen op het Leidseplein, beiden op – jawel – instappers.

Kennis K. dacht vooral aan vrouwen van middelbare leeftijd met een sociaal beroep, terwijl vriendin E. de instappers definieerde als: 'Een beetje suffe schoenen voor mensen, meestal mannen, die schoenen kiezen voor het gemak en niet omdat ze mooi zijn. Van die schoenen waar je gewoon instapt en dan een beetje in sloft. Grijs met een ritsje wellicht nog. Te koop bij de Schoenenreus. Persoonlijk denk ik bij instappers aan Hans, een medestudent die verliefd op mij was en mij zijn liefde betoonde door aan de deur te komen met een bos chrysanten. Soort bruinroze van kleur. Ook van die bloemen die a) eeuwig staan, en b) verrassend voordelig zijn. Hij droeg instappers. Je begrijpt, hij maakte geen kans.'

Collega C. kwam met het volgende rijtje: 'bordeelsluiers, hoerenlopers, gemakzucht, veterhaat, verliezen tussen trein en perron, middel om mee te slaan, vis noch vlees, schoen noch pantoffel, lelijk.'

En natuurlijk kwam ik midden in mijn onderzoek de instappers ook nog eens in een jeugdboek tegen, in *Mijn laatste dag als genie* van Tanneke Wigtersma. Daar staat:

'Fay (15 jaar, AK) bekijkt de jongens die bij de bushalte zijn komen staan. Ze dragen instappers. Niet Fays type.'

Hebben M., collega C. en vriendin E. dan toch gelijk? En mocht ik Tannekes boek gaan vertalen, hoe los ik dat dan op? In het Duits is er niks mis met instappers. Worden het Birkenstock-sandalen of krijgen

die arme jongens beige bandplooibroeken, of nog erger? Leuke vraag voor mijn nichtje van 17 die onlangs, toen ze bij me op bezoek was geweest, vroeg: 'Heb je misschien een coole paraplu?' Aangezien dat in haar ogen niet het geval was, liet ze zich zeiknat regenen.

Misschien moet ik eens stoppen met die jeugdboeken.

Ziekenfondspoes

13 maart 2008

Onlangs hield culinair journalist Johannes van Dam in een interview in *Opzij* een pleidooi voor opname van de poes in het basispakket van de zorgverzekering. Daar ben ik het helemaal mee eens, poezen zijn goed voor mens en gezondheid, dieren überhaupt.

Ik heb het al doorgegeven aan de belangrijkste mensen in mijn omgeving – als ik ooit nog iets krijg in de sfeer van niet meer goed kunnen denken, praten of bewegen – breng me dan naar een paard, of een ezeltje. Poes of hond is ook best, maar geen cavia's – die vind ik eng.

toeschouwers interessant maakt. Dus niet gewoon een auteur op een podium neerzetten en hem na het beantwoorden van een stuk of vijf vragen loslaten op het publiek, waarin altijd wel iemand zit die vraagt of het boek autobiografisch is. Ik ging naar huis met het gevoel: 'Ik had een geweldige avond', terwijl ik bij acht van de tien lezingen eerlijk gezegd waanzinnig tegen de slaap moet vechten.

Tijdens die avond in Keulen zag ik acteurs die bewogen als een poes en praatten als een hond. Ik leerde dat een kakkerlak zich drie maanden lang met het plakspul van één postzegel kan voeden en hoorde het verhaal van Bob, de hond van Graham Greene. Bob vond dat zijn baasje dringend wat beweging nodig had en besloot daarom om op zijn dagelijkse wandeling eens door het ijs te zakken. Greene

Zelfbehoud is de enige reden dat ik geen poes heb; er zou niets meer uit mijn handen komen omdat ik de hele dag naar haar zou kijken. Hoe ze slaapt, hoe ze eet, hoe ze zich wast, hoe ze zich uitrekt, hoe ze op de bank springt, hoe ze haar hoofd schuin houdt, hoe ze voor de ijskast heen en weer loopt, hoe ze uren lang vol overtuiging niets zit te doen behalve mooi zijn. Wel ben ik de afgelopen week naar een avond over het dier in de literatuur geweest. Helemaal naar Keulen en de volgende dag terug, geen punt. Groot genot zelfs, want het was prachtig.

Tijdens het jaarlijkse literatuurfestival *lit.Cologne* vertelden (bij monde van drie bekende acteurs) een poes, hond en kakkerlak hoe ze hun dichters inspireren, helpen bij het werk, betuttelen of de stuipen over het lijf jagen. Schrijfster Katja Lange-Müller, voor wie dieren heel belangrijk zijn (haar laatste boek heet *Böse Schafe*, terwijl er overigens geen schaaap in voor komt), gaf tussendoor commentaar.

Het was een avond met een concept. Er was goed nagedacht over bijvoorbeeld variatie in het programma en hoe je zo'n gebeurtenis voor

40 41

aarzelde niet lang en sprong achter hem aan. 'Er zijn niet veel mensen die dat hadden gedaan,' zeiden de omstanders. 'Voor veel mensen had ik dat ook niet gedaan,' antwoordde Greene.

Er waren nog veel meer verhalen, over Jofie, Ponto, Flash, Atma en Lollo – hond of poes van respectievelijk Sigmund Freud, Elizabeth Barrett Browning, Jean Paul, Schopenhauer en Erich Kästner. En dat allemaal in een volle en feestelijke zaal. Ik was er bijna van gaan spinnen.

Erkenning

27 maart 2008

Ik ben graag in Vlaanderen. Als ik ooit nog eens buiten Nederland ga wonen, dan wordt het Antwerpen of Gent. Daarom was ik ook meteen enthousiast over de op deze site aangekondigde presentatie van de vertaling van Gregor von Rezzori's *Memoires van een antisemiet*, in Antwerpen op 21 maart.

Vertaler Kris Lauwerys had deze avond op eigen initiatief in het Berchemse buurtcafé RoodWit georganiseerd. Een paar dagen van tevoren kreeg ik een mail van Kris:

Ik was gisteren in de kroeg waar het zich allemaal zal afspelen: de waard zei dat het café stampvol zal zitten. Op de affiches staat ook dat de gemakkelikheden beginnen om half negen. Dus: kom alsjeblieft

vroeg, om acht uur bijvoorbeeld, zodat je zeker kunt zitten. Mijn vader zorgt voor een eerste rondje drank. Het wordt wat!

En het werd wat! De combinatie vrienden, ouders, belangstellenden, drank en literatuur leverde een erg volle en onderhoudende avond op, met in het middelpunt een trotse vertaler en een trotse mentor (Elly Schippers), voor wie Kris serieus een standbeeld wilde oprichten. Elly had dit voorstel geschrappt uit zijn verslag voor het Expertisecentrum, maar kreeg die avond wel een daverend applaus en erg mooie woorden van dank.

Erkenning. In de motivatiepiramide van de grote Amerikaanse psycholoog Abraham Maslow komt het verlangen naar erkenning en waardering meteen na behoeften als eten en drinken, bestaanszekerheid en sociaal contact. Het overgrote deel van de beroepsgroep vertalers zou dus eigenlijk in een constante staat van gebrek moeten verkeren.

42 43

24 april 2008

In het gratis krantje *Dag* stond onlangs een artikel over ene John, die 'in de hoogste regionen bij de verkiezing voor *netwerker van het jaar* was geïndigd.'

Op de vraag hoe hij zo'n supernetwerker is geworden, antwoordde John onder meer dat hij tijdens autoritten altijd een paar netwerkrelaties belt: 'Hey, hoe gaat het? Waar ben je mee bezig?'

Ik dwong mezelf om even geen oordeel te vellen over mensen die tijdens het rijden telefoneren (erg slecht voor kinderen, dassen en egels), maar om over netwerken te gaan nadenken. Ook verdrong ik de gedachte dat ik – als zo'n John mij zou bellen om te vragen hoe het gaat en waarmee ik bezig ben – zeer waarschijnlijk zou denken: Oh,

Buiten voor café RoodWit vroeg ik vertaalster E. om haar mening. Zij had het gevoel dat ze genoeg waardering als vertaler kreeg, niet in het minst vanwege het feit dat ze beurzen ontving. Natuurlijk was het geld belangrijk, maar vooral ook omdat de kwaliteit van het werk dit geld waardig werd bevonden. Maar stel dat je beurzen noch prijzen ontvangt? Of als je die wel krijgt, terwijl je dierbare werk toch volledig onopgemerkt ondergaat in het gigantische boekenaanbod?

Mede daarom vind ik het een voortreffelijk idee om een vertaling zelf te presenteren, en niet op een uitgever te wachten. En wat is er eigenlijk leuker dan vertalen én literaire feestjes (dus ook boekpresentaties) te organiseren? Heel veel kan ik niet bedenken, misschien moeten wij vertalers de presentaties van ons werk voortaan maar gewoon in ons arbeidsproces integreren, als een bevrijdende afsluiting van maanden of jaren noeste arbeid.

Netwerken

nee, daar heb je die malloot weer die me altijd voor niks belt.

Ooit was netwerken misschien een vies woord, maar intussen zal bijna iedereen begrepen hebben dat je het nodig hebt. Onlangs werd ik binnen één week gevraagd of ik:

a) met iemand wilde hyven (nee, want dat betekent dat ook oeroude kennissen mij kunnen vinden als ze opeens bedenken dat ze met het hele gezin prima vanuit mijn rustige woninkje om vijf uur 's ochtends

op Schiphol kunnen zijn – Duitsers zijn wat dat betreft erg makkelijk.)

b) lid ben van LinkedIn of Facebook.

Ik heb een vriendin die personeelsfunctionaris is. Volgens haar moet ik niet zo schamper doen over digitale netwerken. Ze wist nog goed dat ik haar afgelopen zomer had verteld over een uitstekende, maar tijdelijk werkloze vertaler Duits. Later hoorde ik over een Duitse uitgever die zich

44 45

in dezelfde periode een ongeluk had gezocht naar iemand die op korte termijn een boek kon vertalen. Achteraf had dat boek uitstekend gepast bij de vertaler in kwestie, die uiteindelijk van ellende maar een ellendig boek had aangenomen.

Voor beide partijen was het fijn geweest als ze elkaar hadden gevonden. Het is namelijk allemaal een kwestie van zoeken en vinden, je noemt dat matchen. En het uitwisselen van tips, het elkaar helpen, ook dat valt onder netwerken en daar was ik toch zo'n voorstander van? Jawel. Zeker wel. En toch bevalt die John me helemaal niks.

Voorrijkosten

21 augustus 2008

Er was een tijd dat ik een hekel had aan het schrijven van leesrapporten, zeker als ik ging uitrekenen dat ik (inclusief lezen) een uurloon van zo'n € 3,20 bruto had.

En dan bof ik nog omdat Duitse uitgevers gemiddeld iets meer betalen dan Nederlandse. Voor het lezen van een roman plus rapport krijg je tussen de 120 en 150 euro (voor kinder- en jeugdboeken ongeveer de helft).

De ongeschreven regel blijkt te zijn dat je voor het lezen niet wordt betaald, en omdat redacteurs in vaste dienst hun leeswerk ook thuis moeten doen, zitten ze daar ook niet zo mee en hebben ze niet het gevoel je een poot uit te draaien.

Het schrijven van leesrapporten mag dan onderbetaald zijn, het is wel een uitstekende training: in één moeite door oefen je je beoordelingsvermogen, schrijfvaardigheid en vakkennis. Een leesrapport is een kans om aan een uitgever te laten zien dat je een serieus te nemen gespreks- en zakenpartner bent.

En uiteraard geef je als redacteur/uitgever ook eerder een vertaalopdracht aan iemand die blijk heeft gegeven heel goed te weten waar hij/zij mee bezig is – dat maakt de redactie van de vertaling makkelijker.

Ik weet dat er uitgevers zijn die een vertaalopdracht in principe niet geven aan degene die het leesrapport heeft geschreven. De vertaler zou dan belang hebben bij een positief rapport om de opdracht te kunnen binnenhalen. Dit lijkt mij ietwat onzinnig en bovendien kun je zo'n truc maar één keer uithalen.

Het blijft een moeilijk onderwerp, geld. Ik las net nog in een oud tijdschrift een interview met een bankdirecteur die beweert dat geld uitsluitend een handig ruilmiddel is, en nooit een doel op zich kan zijn. Als voorbeeld noemde hij dat de journalist raar zou opkijken als hij voor zijn interview beloond zou worden met een grote hoeveelheid bananen. Misschien zou hij er eentje opeten, maar verder zou hij vervolgens veel moeite moeten doen om voor die bananen bijvoorbeeld een paar schoenen te krijgen. Dat klinkt helder.

Toch was er iets dat me deed denken aan het rekenvoorbeeld van mijn vriendin K., met wie ik enkele jaren geleden deelnam aan een bijzonder naargeestige en dure cursus (10 lessen) *bewegen op muziek*. Nadat wij samen drie keer ontzettend hadden geleden stond ze in plaats van met een sporttas met een fles wijn onder haar arm voor mijn deur. Op mijn protest dat wij toch aardig wat voor de lessen hadden betaald, antwoordde zij: 'Precies! Elke keer dat we niet naar dat idiote gedoe gaan, kost ons maar 20 euro p.p. Dat is een koopje!'

Toen ik weer eens aan het morren was over de uitbuiting in de wereld in het algemeen en mezelf in het bijzonder, kwam K. aanzetten met het begrip 'voorrijkosten'. Zo moest ik het zien: in het gunstigste geval – en dat komt zeer regelmatig voor – schrijf ik een slecht betaald leesrapport en krijg ik de opdracht. Als dat niet lukt, ontvang ik een soort voorrijkosten als vergoeding voor de gedane moeite. En dat terwijl ik mijn huis niet eens hoefde te verlaten!

Cultureel ondernemerschap

02 oktober 2008

activiteiten, waarvoor ik gauw een website en een folder wil laten maken, is het geven van Duitse conversatielessen aan auteurs en andere cultuurmensen. Graag wil ik enkele quotes van BN'ers op mijn website zetten. Mijn bekendste leerling is Joris Luijendijk.

De lessen gingen volgens mij heel goed en Joris is ontzettend aardig. Toch durf ik hem niet om een wervend zinnetje te vragen, en dat is één van de redenen dat die website er nog steeds niet is. Ik heb het altijd al moeilijk gevonden om mensen ergens om te vragen. Als kind kwam ik soms uren te laat thuis omdat ik niemand naar de tijd durfde te vragen. Toch voel ik mij helemaal niet geïntimideerd door bekende mensen. Integendeel, mijn relativeringsvermogen is op dit punt zelfs bijzonder goed ontwikkeld. 'De koningin pist ook geen appelsap', zei mijn vader altijd.

Gisteren gaf ik les aan vriend en schrijver Gerbrand omdat hij straks in Frankfurt op de Buchmesse allerlei interviews moet geven. Aan hem durf ik zeker een quote te vragen. Toen ik nadat hij aanbelde riep: 'Kommen Sie nur rauf, Herr Bakker, oberstes Stockwerk!' ging hij ontzettend hard door mijn intercom lachen. Hij had een reusachtige bos gladiolen bij zich. Ze zijn erg mooi en passen in geen enkele bloemvaas.

Twee uur lang speelde ik de Duitse interviewer met allerlei ingewikkelde, maar zeker niet onwaarschijnlijke vragen. Daarna hebben we gegeten, tegen de logeerpoe gepraat en Drambuie gedronken. Sinds vanoch tend staat de poes demonstratief voor haar reismand in de gang te mauwen, alsof ze me iets duidelijk wil maken.

Naast literair vertalen doe ik nog ander werk. Eén van mijn

Er wordt trouwens aan gewerkt, aan mijn afwijking bedoel ik nu. En ik ga vooruit. Neem nou mijn avontuur met collega Gerda B. afgelopen week. Mijn fiets stond midden in Amsterdam op slot met een dikke motorketting. Toen ik hem 's nachts wilde pakken, bleek er aan het slot te zijn gemorreld. Het ging niet meer open met het sleuteltje. De volgende dag stuurde ik meteen een mailtje naar Gerda, die ik helemaal niet zo goed ken, maar van wie ik wist dat ze in het bezit is van een cirkelzaag die ze met plezier hanteert. Geen probleem, Gerda wilde me graag helpen. In een zomerjurkje en met felrood gelakte nagels kwam ze aan fietsen; cirkelzaag, handschoenen en beschermbril in een grote boodschappentas. Vertalers zijn veelzijdig – Gerda kan ook piano spelen, lekker koken en is brandweerdruiker 2e klas.

Mijn taak was om de tegenover gelegen galerie *Petit* om stroom te verzoeken. Ook dat was geen probleem, en ze hadden er mooie kunst nog ook, die ik uitvoerig had bekeken alvorens mijn verzoek te doen.

Laat er geen misverstand over bestaan: Gerda B. zaagt als de beste. Maar toen ik de ketting strak hield, voelde ik het zweet over mijn rug stromen en de doodsangst opkomen. De vonken deden pijn op mijn armen en ik mocht niet bewegen. Het geluid was vreselijk. Vijf minuten kunnen erg lang duren.

Hoe moeilijk kan het dan toch zijn om een simpel mailtje aan Joris te sturen?

O Muze schrei voor mij!

30 oktober 2008

Sommige mensen – zij zijn sneller dan andere. Ik had ooit een Chinese kennis die praktisch al zijn Nederlandse zinnen conform deze syntaxis opbouwde, hetgeen hem een air van wijsheid en intelligentie verleende.

Het is wel waar trouwens, sommige mensen zijn sneller dan andere en dat geldt ook voor vertalers. Soms denk je dat de diverse beoefenaars van het vertaalvak totaal verschillende wezens zijn. Terwijl er op de ene vertalerslijst stellig wordt beweerd dat je een thriller van 120.000 woorden met gemak in zes weken kunt doen, wordt op de andere lijst tekeergegaan tegen uitgeverij die maar niet begrijpen dat je een roman van 100.000 woorden niet in een half jaar kunt behappen. De ene vertaler vindt 4000 woorden per dag dus goed te doen, en de ander acht een dagelijkse portie (zonder weekendwerk trouwens) van 800 woorden amper haalbaar.

Uitaard zijn moeilijkheidsgraad en genre van de te vertalen tekst in dit verband zeer relevant, maar het is ook weer niet zo dat je thrillers (vaak slecht geschreven en met inhoudelijke fouten) meer dan vier keer zo snel kunt doen dan literair werk. Je kunt ook niet zeggen dat de snelle vertalers per definitie slecht werk leveren en de trage vertalers (al dan niet met beurzen) uitsluitend goed werk. Goed geschreven literatuur is trouwens niet per definitie moeilijker te vertalen dan lectuur. Ik was onlangs bij een lezing van Marjan Berk en probeerde wat vertaaldingetjes uit in mijn hoofd. Juist humoristische en onderhoudende teksten zijn vaak gigantisch moeilijk te vertalen. Marjan zelf zei: 'Mijn teksten zijn luchtig, maar niet plat. Vrienden van me vertelden dat ik dat in mijn Duitse vertaling wel ben, helaas.'

Een van de redenen voor het extreme verschil in werktempo zou

besloten kunnen liggen in het aantal correctierondes. Ik denk dat iedereen het met me eens zal zijn dat je bij elke revisieronde weer iets uit een vertaling haalt en de tekst steeds weer beter maakt.

Mijn vriend M. zei een keer serieus: Eigenlijk moet je een vertaling nooit inleveren, hij kan altijd nog beter. Uiteraard heeft hij gelijk, maar er is daarbuiten ook nog zo iets als een realiteit.

Het leven als vertaler met een tempo van nog geen 900 woorden per dag biedt ruimte voor lezen om je tekst heen, uit het raam naar vogeltjes staren en in de tussentijd wel degelijk nadenken (onderschat het onbewuste niet). Je kunt lange en zorgvuldig geformuleerde mails uitwisselen met je auteur, uitstekend gemotiveerde beursaanvragen bij het Fonds voor de Letteren opstellen en vooral minstens drie correctie rondes doorvoeren, en misschien nog veel meer. Zo stel ik het me ten minste voor, ik heb zelf nog nooit van mijn leven zo langzaam vertaald.

Een 4000-woorden-per-dag-vertaler (daarmee heb ik wel een beetje ervaring) zit gewoon op een stoel en werkt. Je raakt dan in een soort roes en dat kan best prettig zijn – als je het niet te lang achter elkaar hoeft te doen. Je maakt dan optimaal gebruik van je ‘flow’ (en van digitale naslagwerken).

Het is ook maar net wat bij je past, misschien zou ik persoonlijk gek worden als het vertalen erg langzaam ging, ik heb een bepaald tempo gewoon nodig. Zo ben ik nu al meer dan tien dagen aan het nadenken over de vertaling van één regel uit een toneelstuk van Tom Lanoye voor de workshop van de Literaire Vertaaldagen in december.

Het gaat om: ‘O muze schrei voor mij!’ Zingen, wenen en klagen is dan al geweest en de tekst is in alexandrijnen geschreven. Ik word er ongeduldig van en mensen kijken naar me als ik fietsend

probeer om hardop tot een oplossing te geraken.
O Muze sta me bij!

Andrea Kluitmann (1966) studeerde Duitse taal- en letterkunde in Bochum en Amsterdam. Ze recenseerde Duitstalige literatuur voor *de Volkskrant* en kinder- en jeugdliteratuur voor Duitse vakbladen. Momenteel werkt ze als literair vertaler en geeft ze workshops, lezingen en taaltrainingen Duits aan auteurs en andere mensen uit de culturele sector.
Contact: andrea@kluitmann.demon.nl

Colofon

54 55

Dit is een uitgave van het Expertisecentrum Literair Vertalen

Ontwerp Rieme Gleijm

Foto auteur Monika Pirch

Druk Drukkerij ImPressed, Pijnacker

De columns van Andrea Kluitmann
verschenen van 4 januari 2007 tot 13
november 2008 op www.literairvertalen.org

© Expertisecentrum Literair Vertalen en Andrea
Kluitmann Antwerpen / Utrecht, januari 2009